

**TYÖSELOSTEITA JA ESITELMIÄ
147 • 2013**

Loppuraportti

Kansalaisraati suomalaista demokratiaa kehittämässä

Liisa Peura-Kapanen

Mikko Rask

Mika Saastamoinen

Helena Tuorila

KULUTTAJATUTKIMUSKESKUS

Aaro Harju

SIVISTYSLIIITTO KANSALAIŠFOORUMI

Kuluttajatutkimuskeskus, työselosteita ja esitelmiä 147 • 2013

Kansalaisraati suomalaista demokratiaa kehittämässä. Loppuraportti

Liisa Peura-Kapanen, Mikko Rask, Mika Saastamoinen, Helena Tuorila (Kuluttajatutkimuskeskus)

Aaro Harju (Sivistysliitto Kansalaisfoorumi)

Julkaisija / Utgivare / Publisher
Kuluttajatutkimuskeskus
Kaikukatu 3, 00530 Helsinki
PL 5, 00531 Helsinki
Puh. 029 505 9000
Faksi 09 876 4374
www.kuluttajatutkimuskeskus.fi

Kuvat: Kuvitellen, T. Hoskari

ISBN 978-951-698-268-0 (pdf-julkaisu)

**TYÖSELOSTEITA JA ESITELMIÄ
147 • 2013**

Loppuraportti

Kansalaisraati suomalaista demokratiaa kehittämässä

Liisa Peura-Kapanen

Mikko Rask

Mika Saastamoinen

Helena Tuorila

KULUTTAJATUTKIMUSKESKUS

Aaro Harju

SIVISTYSLIITTO KANSALAIŠFOORUMI

TIIVISTELMÄ

Vuonna 2014 julkaistavan demokradiapoliittisen selonteon valmistelun pohjaksi oikeusministeriö halusi selvittää kansalaisten mielipiteitä uudenlaisen osallistumismenetelmän eli kansalaisraadien avulla. Hankkeen 'Kansalaisnäkökulma suomalaisen demokratian tilaan, ongelmiin ja ratkaisuihin' toteuttivat Kuluttajatutkimuskeskus ja Sivistysliitto Kansalaisfoorumi.

Kansalaisraadien muodosti 29 pääosin väestörekisteristä satunnaisotannalla valittua kansalaista. Raatilaiset olivat iältään 21–70-vuotiaita ja he edustivat erilaisia poliittisia kantoja. Raati kokoontui kaksi kertaa, kesäkuussa ja syyskuussa 2013.

Ensimmäisessä kokoontumisessa raadin esille nostamat ongelmat liittyivät sekä suoraan demokratiaan (mm. kansanäänestyksen vähäinen käyttö, nettivaikuttamisen vähäisyys) että edustukselliseen demokratiaan (mm. kuilu äänestäjien ja päättäjien välillä, korruptio EU:n virkahallinnossa, vaaleissa nukkuminen). Puolet ongelmista oli poliittisen keskustelun ja valmistelun laatuun liittyviä, kuten ryhmäkuri, eduskunta hallituksen kumileimasimena, puutteellinen tiedottaminen ja asioiden valmistelun läpinäkymättömyys ja vaikeaselkoisuus eduskunnassa.

Raadin toisessa kokoontumisessaan ideoimia ratkaisuehdotuksia tarkasteltiin realistinen–innovatiivinen- sekä tekninen–kulttuurinen-ulottuvuuksilla. Teknisiä ja realistisia ratkaisuehdotuksia olivat mm. sähköiset tiedotuskanavat ja uudet keinot tiedottamiseen sekä kunnissa että EU-tasolla. Poliittikan kielen selkiyttäminen ja lainvalmistelun avoimuuden lisääminen ratkaisuiksi kuiluun äänestäjien ja päättäjien välillä sekä asioiden valmistelun läpinäkymättömyyteen eduskunnassa olivat puolestaan esimerkkejä realistisista, uudenlaista poliittista kulttuuria edellyttävistä ehdotuksista. Innovatiivisia ja kulttuurisia ehdotuksia olivat esimerkiksi siirtyminen lista- eli puoluevaaliin ratkaisuna ryhmäkuriin tai demokratiakasvatus ja äänestysvelvollisuus ratkaisuna alhaiseen äänestysprosenttiin.

Merkittävimpänä ongelmana raati piti kansanäänestysten vähäisyyttä. Ratkaisuksi esitettiin kansanäänestyksen laajempaa käyttöä niin kunta-, valtio- kuin EU-vaaleissa ja äänestyksen yksinkertaistamista sekä kansalaisaloitteen parantamista siten, että sekä asian kannatus että vastustus mitattaisiin.

Kansalaisraadissa mukana olleet kansalaiset pitivät osallistumisestaan myönteisenä ja hyödyllisenä kokemuksena. Taustalla oli halu tutustua uuteen osallistumismenetelmään ja vaikuttaa demokratian kehittämiseen. Kansalaisraadien nähtiin soveltuvan erityisesti paikallistasolla vaikuttavien kysymysten käsittelyyn, mutta myös laajemmin poliittisten linjausten tekemiseen ja arvioimiseen kansallisella tasolla. Hankkeesta saadut kokemukset osoittavat, että kansalaisraadeilla on selvä funktio poliittisen kiinnostuksen herättäjänä ja kansalaisten poliittisten vaikutusmahdollisuuksien lisääjänä.

Asiasanat: demokratia, kansalaiset, kansalaistoiminta

SAMMANDRAG

Som underlag för beredningen av statsrådets demokratipolitiska redogörelse som publiceras 2014 önskade justitieministeriet utreda medborgarnas åsikter med hjälp av medborgarråd, en ny metod för deltagande. Projektet ”Medborgarperspektiv på den finländska demokratis tillstånd, problem och lösningar” förverkligades av Konsumentforskningscentralen och Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF.

Medborgarrådet utgjordes av 29 medborgare som i huvudsak valts slumpmässigt ur befolkningsregistret. Medlemmarna i rådet var i åldern 21–70 år och representerade olika politiska ståndpunkter. Rådet sammanträdde två gånger, i juni och september 2013.

Vid det första sammanträdet lyfte rådet fram problem i anslutning till såväl direkt demokrati (bl.a. liten användning av folkomröstningar, liten påverkan på webben) som representativ demokrati (bl.a. klyftan mellan väljare och beslutsfattare, korruption i EU:s tjänstadministration, lågt valdeltagande). Hälften av problemen hade koppling till den politiska diskussionen och beredningen, så som gruppdisciplin, riksdagen som regeringens nickdocka, bristfällig informering samt beredningen vid riksdagen som saknar transparens och är svårbegriplig.

Vid rådets andra sammanträde granskades de föreslagna lösningarnas realistiska–innovativa och tekniska–kulturella dimensioner. Tekniska och realistiska lösningsförslag var bland annat elektroniska kanaler för information och nya sätt att informera både i kommunerna och på EU-nivå. Att förtydliga det politiska språket och öka öppenheten inom beredningen av lagar – lösningar för att åtgärda klyftan mellan väljare och beslutsfattare samt icke-transparensen i riksdagen – var för sin del exempel på realistiska förslag som förutsätter en ny politisk kultur. Innovativa och kulturella förslag var exempelvis en övergång till list- eller partival som lösning på gruppdisciplin, eller demokratifostran och skyldigheten att rösta som lösningar på låg röstningsprocent.

Det främsta problemet ansåg rådet vara det låga antalet folkomröstningar. Som lösningar föreslogs mer omfattande användning av folkomröstning i såväl kommunalval, statliga val som EU-val och förenklande av röstning samt förbättrat medborgarinitiativ på så vis att man mäter såväl understöd som motstånd i en viss fråga.

De medborgare som deltog i medborgarrådet ansåg sitt deltagande vara en positiv och nyttig erfarenhet. I bakgrunden fanns en önskan om att bekanta sig med det nya systemet för delaktighet och påverka demokratins utveckling. Man ansåg medborgarrådet vara lämpligt i synnerhet för hantering av frågor på lokal nivå, men även mer omfattande för politiska linjedragningar och bedömningar på nationell nivå. Erfarenheterna från projektet ger vid handen att medborgarråd har en klar funktion i och med att de väcker intresse för politiken och ökar medborgarnas möjligheter att påverka denna.

Ämnesord: demokrati, medborgare, medborgaraktivitet

Sisällys

1 JOHDANTO	1
2 KANSALAISSAATI DEMOKRATIAPOLIITTISEN SELONTEON VALMISTELUSSA.....	3
3 TULOKSET.....	5
4 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	10
LÄHTEET	11

1 Johdanto

Demokratiapoliittinen selonteko

Hallituksen periaatepäätöksessä demokratian edistämisestä Suomessa todetaan, että vahva kansalaisyhteiskunta on osa suomalaista osallistuvaa demokratiaa (Oikeusministeriö 2010). Suomalaisen demokratian kehittymiselle on leimallista osallistumisen ja yhteiskunnallisen kiinnostuksen vahva polarisoituminen, joka näkyy erityisen selvästi nuorissa ikäryhmissä. Kansalaisista osa toimii aktiivisesti yhteiskunnan eri osa-alueilla, osa ei koe sen enempää äänestämistä kuin yhdistystoimintaakaan mielekkääksi tavaksi osallistua ja vaikuttaa.

Äänestysaktiivisuus on Suomessa hiipunut jo useiden vuosikymmenien ajan. Erityistä huolta on Suomessa herättänyt nuorten vähäinen kiinnostus äänestämiseen. Ero nuorten äänestysaktiivisuudessa ja keskimääräisessä äänestysaktiivisuudessa on Suomessa Euroopan suurimpia. Vaikka äänestysaktiivisuus on kaksissa viime kunnallisvaaleissa palannut vuosikymmenen takaiselle tasolle, lienee äänestysaktiivisuuden kehitys jatkossakin laskeva. Keskeinen syy tähän on äänestämässä havaittu sukupolviefekti – kertaalleen omaksuttu äänestämättömyys ei enää juuri muutu ikäluokan varttuessa.

Myös yhdistystoiminnassa on käynnissä kehityssuuntia, jotka osaltaan vahvistavat huolta demokraattisen osallistumisen tulevaisuudesta. Suomessa on edelleen paljon aktiivisia ja elinvoimaisia yhdistyksiä ja uusia yhdistyksiä on viime vuosina perustettu vilkkaasti. Niin Suomessa kuin teollisuusmaissa kansainvälisestikin nähdään kuitenkin merkkejä järjestötoiminnan ammatillistumisesta ja jäsenten osallistumisintensiteetin keventymisestä. Ihmiset antavat vähemmän aikaa ja pienemmän osan itsestään jäsenyydelleen. Yhdistyskenttä on Suomessa jakautunut tai jakautumassa elinvoimaiseen ja hiipuvaan. Elinvoimaisia ovat etenkin erilaiset harrastus- ja kulttuurijärjestöt. Sen sijaan puolueet ja yhdistykset, joilla on jokin yhteiskunnallinen päämäärä, kantavat yleisesti huolta etenkin nuorten heikentyvästä kiinnostuksesta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.

Samaan aikaan yhteiskunnassa on myös uudenlaista osallistumista ja vaikuttamista, joka ei rakennu perinteisen yhdistystoiminnan ympärille. Uusi osallistuminen on tyypillisesti epämuodollista, verkostoituvaa ja usein verkossa organisoituvaa. Vielä on vaikea ennustaa, minkä merkityksen epämuodollinen kansalaistoiminta suomalaisessa kansalaisyhteiskunnassa jatkossa saa. Suomen valtiollinen järjestelmä perustuu olennaisilta osin edustuksellisen demokratian varaan. Onkin tärkeää, että suomalaiset kokevat edustuksellisen demokratian uskottavaksi ja näkevät äänestämisen ja ehdokkaaksi asettumisen mielekkääksi tavaksi osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa. Samalla on tarpeen kehittää kansalaisten suoria vaikutusmahdollisuuksia. Myös perinteistä yhdistyksissä tapahtuvaa kansalaistoimintaa tulee vaalia. Yhdistykset kokoavat yhteen kansalaisten tarpeita ja odotuksia ja välittävät niitä eteenpäin. Ne tarjoavat areenan kansalaisten kohtaamiselle, sosiaalisen pääoman, luottamuksen ja hyvinvoinnin rakentamiselle, yhteisvastuulle ja pitkäjänteiselle yhteiskunnalliselle vaikuttamiselle. Perinteisen yhdistystoiminnan ohella myös uusien sukupolvien uudelle osallistumiselle ja vaikuttamiselle voidaan luoda edellytyksiä.

Demokratiapoliittinen keskustelu on aktivoitunut Suomessa 2000-luvulla ainakin osittain kansalaisten osallistumisessa ja kiinnittymisessä havaittujen muutosten seurauksena. Hallitus on linjannut periaatepäätöksessään demokratian edistämisestä Suomessa, että oikeusministeriön johdolla laaditaan eduskunnalle demokratiapoliittinen selonteko kymmenen vuoden välein (Oikeusministeriö 2010). Oikeusministeriö valmistelee Suomen ensimmäistä demokratiaselontekoa, joka annetaan eduskunnalle vuonna 2014. Selonteon tavoitteena on vahvistaa pitkäjänteistä ja suunnitelmallista demokratian edistämistä ja sitoutumista demokratiapolitiikan toimeenpanoon kaikilla tasoilla. Demokratiapoliittisessa selonteossa tarkastellaan harjoitetun demokratiapolitiikan tavoitteita ja niiden toteutumista sekä osallistumismahdollisuuksien ja yhdenvertaisen osallistumisen kehitystä.

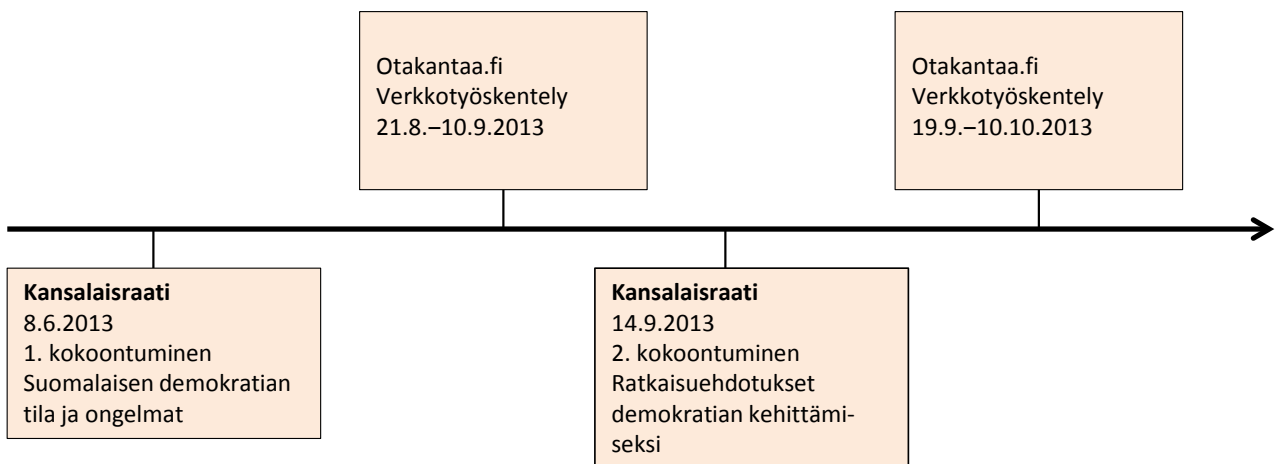
Hankkeen tavoitteet ja tutkimusprosessin kuvaus

Osana demokratiapoliittista selontekoa Kuluttajatutkimuskeskus toteutti oikeusministeriön toimeksiantona yhteistyössä Sivistysliitto Kansalaisfoorumi ry:n kanssa Kansalaisnäkökulma suomalaisen demokratian tilaan, ongelmiin ja ratkaisuihin -hankkeen. Hankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa kansalaisten mielipiteistä demokratiapoliittista selontekoa varten sekä toisaalta arvioida, miten käytetty osallistumismenetelmä, kansalaisraati, soveltuu kuvantulaisen politiikkateeman käsittelyyn.

Hankkeella vastattiin seuraaviin kysymyksiin:

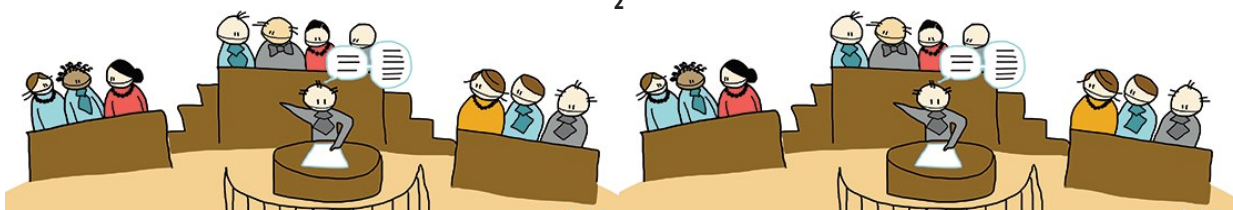
- Millaisena kansalaiset näkevät suomalaisen demokratian tilan ja ongelmat?
- Millaisia ratkaisuehdotuksia kansalaisilla on tunnistamiinsa demokratian ongelmiin?

Hankkeessa toteutettiin kaksi kansalaisraadın kokoontumista sekä Otakantaa.fi-alustalla tapahtunutta fasilitoitua verkkotyöskentelyä. Eri vaiheiden ajallinen toteutus on kuvattu seuraavassa.

KUVA 1. Kansalaisten demokratianäkemyksen tutkimusprosessin kuvaus

Kansalaisraadın molemmista kokoontumisista tehtiin väliraportit, joissa kuvattiin yksityiskohtaisesti raatityöskentelyn tulokset sekä ensimmäinen Otakantaa.fi-keskustelu. Tämä loppuraportti sisältää tiivistetysti hankkeen tulokset, johtopäätökset ja arvioinnin.

2 Kansalaisraati demokratiapoliittisen selonteon valmistelussa

Kansalaisraati deliberatiivisen demokratian muotona

Kansalaisraadit ovat saaneet kansainvälisesti vakiintuneen aseman deliberatiivisen eli osallistuvan demokratian muotona ja ulkomailla on runsaasti esimerkkejä kansalaisraatien järjestämisestä 1970-luvulta lähtien. Raateja on käytetty muun muassa Yhdysvalloissa, Isossa-Britanniassa ja Australiassa osallistamaan kansalaisia päätöksentekoprosesseihin. Toteutukset ovat koskeneet lähinnä paikallisia ongelmia tai hankkeita. Kansalaisraateja voidaan soveltaa hyvin moneen eri tehtävään ja tarkoitukseen, mutta Suomessa niitä on toteutettu toistaiseksi melko vähän. (Raisio & Vartiainen 2011.)

Kansalaisraadain hyvänä puolena on pidetty päätöksenteon hyödyksi saatavan informaation ja yhteisymmärryksen lisäämistä myös vaikeiden ongelmien luovassa ratkaisemisessa sekä median ja kansalaisten huomion saamista sellaisiin yhteiskunnallisiin asioihin, jotka muuten jäisivät päättäjien ratkaistavaksi. Myös itse prosessin hyödyt tunnustetaan. Kansalaisraatien keskeisinä ongelmina pidetään muun muassa kustannuksia, raadin edustavuutta, sidosryhmien halukkuutta yhteistyöhön sekä vaikuttavuuden arviointia. (Raisio & Vartiainen 2011.)

Raadin kokoaminen ja koostumus

Kansalaisraadain pyrkimyksenä, ja niin myös tässä hankkeessa, on muodostaa yhteiskunta pienoisraatissa. Raadin kokoamiseksi Kuluttajatutkimuskeskus hankki Väestörekisterikeskukselta 2 000 suomalaisen osoitetiedot. Henkilöt poimittiin satunnaisotantana niistä henkilöistä, joiden ikä poimintahetkellä oli 18–75 vuotta. Poiminta-alueena oli koko Suomi ja kaikki äidinkieliä olivat mukana poiminnassa. Näille 2 000 henkilölle lähetettiin rekrytointikirje, jossa kerrottiin hankkeesta ja pyydettiin heitä ilmoittautumaan mukaan kansalaisraatiin. Ilmoittautumisen yhteydessä henkilöitä pyydettiin täyttämään pieni kysely, jossa kysyttiin ikää, sukupuolta, koulutusta, äidinkieltä, asuinmaakuntaa, äänestyskäyttäytymistä sekä osallistumista yhteiskunnalliseen toimintaan.

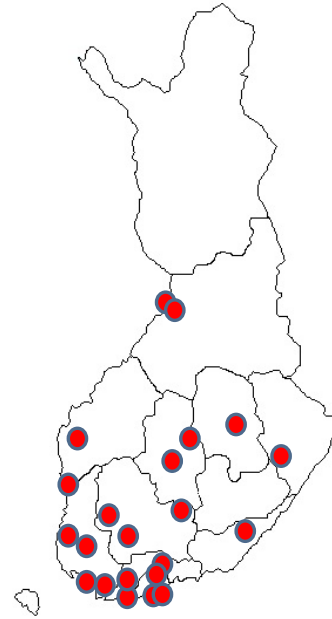
Rekrytointikirjeeseen vastasi 52 henkilöä, joista raatiin valittiin 30. Valinnassa pyrittiin siihen, että joukko edustaisi sukupuoleltaan, iältään, asuinpaikaltaan ja äänestyskäyttäytymiseltään mahdollisimman hyvin väestöä. Ensimmäiseen kokoontumiseen (8.6.2013) saapui lopulta 22 kansalaista. Kansalaisraadain toista kokoontumista varten raatia täydennettiin kahdeksalla henkilöllä, joista kuusi valittiin Kuluttajatutkimuskeskuksen kuluttajapaneelin jäsenistä. Kansalaisraadain toiseen kokoontumiseen (14.9.2013) osallistui 27 kansalaista. Yhteensä raadissa oli mukana 29 henkilöä, joista 20 oli mukana molemmilla kierroksilla. Vaatimus saman raadin toistuvasta kokoontumisesta ei täysin toteutunut.

Raadin koostumus ei vastannut myöskään täysin ideaalikokoonpanoa (ks. taulukko 1 ja kuva 2). Enemmistö raadin jäsenistä oli yli 50-vuotiaita ja 40–49-vuotiaita oli muita ikäryhmiä vähemmän. Raatilaisista 26:n äidinkieli oli suomi, kahden ruotsi ja yhden venäjä. Äänestyskäyttäytymisen suhteen merkittävin puute kansalaisraadissa oli äänestämättä jättäneiden aliedustus. Noin kolmannes raatilaisista oli mukana yhteiskunnallisessa toiminnassa ja joka neljäs oli jonkin puolueen jäsen. Maantieteellisesti raati oli varsin hyvin väestöä edustava. Ainoastaan Lapista ja Kainuun seudulta ei ollut osallistujia.

Taulukko 1. Kansalaisraatiin (n = 29) osallistuneiden tausta

Sukupuoli	Mies	14
	Nainen	15
Ikä	20–29 vuotta	4
	30–39 vuotta	6
	40–49 vuotta	3
	50–59 vuotta	7
	60–75 vuotta	9
Äänestämisen vuoden 2011 eduskuntavaaleissa	Kokoomus	4
	SDP	6
	Perussuomalaiset	4
	Keskusta	3
	Vasemmistoliitto	4
	Vihreät	6
	Kristilliset	1
	Ei äänestänyt	1

KUVA 2. Raatilaisten asuinpaikkakunnat

Kansalaisraatiin osallistuville lähetettiin etukäteen tausta-aineistona 10-sivuinen tietopaketti Demokratiaa kehittämässä. Lisäksi raatilaiset täyttivät taustakyselyn. Toisen kokoontumisen tausta-aineistona toimi ensimmäisen kokoontumisen tuloksista kertova väliraportti.

Kansalaisraatilaisten palaute

Toisen kokoontumisen jälkeen tehty palautekysely osoitti mukanaolon raadissa olleen pääosin myönteinen kokemus raatiin osallistuneille kansalaisille. Lähes kaikki kokivat osallistumisen hyödylliseksi ja mielenkiintoiseksi. Osallistumisen taustalla oli halu tutustua uudelleen osallistumismenetelmään, saada uusia kokemuksia ja myös vaikuttaa suomalaisen demokratian kehittämiseen. Raatilaiset pitivät käsiteltäviä aiheita kiinnostavina. Raadin enemmistö myös piti ratkaisuehdotuksia merkittävänä panoksena suomalaisen demokratian kehittämisessä, mutta laajasti epäiltiin sitä, tulevatko poliittiset päättäjät hyödyntämään niitä demokration politiikan linjauksissa. Raadin toimivuus ja käytännön järjestelyt nähtiin pääosin hyvinä.

Raatilaiset olivat vahvasti sitä mieltä, että kansalaisraadit soveltuvat paikallistasolla ihmisten arkea koskettavien asioiden käsittelyyn. Osallistujien mielestä kansalaisraateja voi käyttää myös kansallisella tasolla esimerkiksi poliittisten linjausten tekemiseen ja niiden arvioimiseen, eettisten ja moraalikysymysten pohdintaan sekä taloudellisesti merkittävien kysymysten arviointiin.

3 Tulokset

Seuraavissa luvuissa on esitetty kansalaisraadın arviot suomalaisen demokratian epäkohdista sekä raadın ehdottamat toimenpiteet niiden korjaamiseksi.

Demokratian ongelmat

Ongelmia tunnistettaessa kansalaisraadın jäseniä kehoitettiin keskustelemaan suomalaisen demokratian tilasta ja epäkohdista pitäen mielessä, että ongelmat voivat olla kunta-, valtio-, EU- tai monitasoisia. Keskustelua tuettiin osallistujille jaetulla tausta-aineistolla, jossa esiteltiin politiikan tutkijoiden ja viranomaisten arvioita demokraattisen järjestelmämme epäkohdista ja hallituksen niihin kohdistamista kehittämistoimista. Näin ollen kansalaisraadın tehtävänanto ja tausta-aineisto johdattivat osallistujia hahmottamaan käsiteltävää teemaa nimenomaan poliittisen järjestelmän kysymyksinä, eikä esimerkiksi kysymyksenä kansalaisyhteiskunnan kehittämisen haasteista (esimerkiksi kuinka ihmiset voisivat ryhtyä yhteistoimin ratkomaan paikallisia ongelmia) tai ajankohtaisista poliittisista ongelmista (esimerkiksi kasvava työttömyys). Tämä heijastui myös vastauksissa. Tunnistetut ongelmat ovat päätöksentekojärjestelmän toimintaan liittyviä epäkohtia. Ne kuvaavat raatiin osallistuneiden kansalaisten käsitystä demokratian suurimmista ongelmista tämän päivän Suomessa.

Tunnistamisen jälkeen kansalaisraati priorisoi ongelmat. Äänestyksen tulosten perusteella valittiin 12 tärkeintä ongelmaa (taulukko 2), joille raatilaiset laativat yksityiskohtaiset kuvaukset ja perustelut (ks. liite).

Taulukko 2. Kansalaisraadın näkemys suomalaisen demokratian ongelmista

Järjestys	Otsikko	Taso
1	Kansanäänestyksen vähäinen käyttö	monitaso
2	Ryhmäkuri	valtio
3	Eduskunta on hallituksen (virkamiesten) kumileimasin	valtio
4	Eduskunnassa asioiden valmistelun läpinäkymättömyys ja vaikeaselkoisuus	valtio
5	Nettivaikuttaminen liian vähäistä	monitaso
6	Kuulu äänestäjien ja päättäjien välillä	monitaso
7	Tiedottaminen	kunta
8	EU-päätösten kritiikitön hyväksyminen	valtio
9	Korruptio EU:n virkahallinnossa	EU
10	Konsulttien liiallinen käyttö päätöksenteon valmistelussa	kunta
11	Vaaleissa nukkuminen (alhainen äänestysprosentti)	valtio
12	Edustajilla liian monta luottamustehtävää	kunta

Tausta-aineistossa olevan jaottelun mukaisesti tunnistetut ongelmat voidaan luokitella karkeasti ottaen kolmeen ryhmään: suoran, edustuksellisen ja deliberatiivisen demokratian ongelmat¹. Tärkeimpänä pidetty ongelma eli kansanäänestyksen vähäinen käyttö (1) on selvästi suoran demokratian ongelma, samoin nettivaikuttamisen vähäisyys (5). Neljä ongelmaa on luokiteltavissa edustuksellisen demokratian ongelmiksi: kuilu äänestäjien ja päättäjien välillä (6), korruptio EU:n virkahallinnossa (9), vaaleissa nukkuminen (11) ja edustajien liiallinen luottamustehtävien määrä (12). Puolet tunnistetuista ongelmista liittyy poliittisen keskustelun ja valmistelun (tai poliittisen ”deliberaation”) laatuun: ryhmäkuri (2), eduskunta hallituksen kumileimasimena (3), asioiden valmistelun läpinäkyttömyys eduskunnassa (4), puutteellinen tiedottaminen (7), EU-päätösten kritiikityn hyväksyminen (8) ja konsulttien käyttö päätöksenteon valmistelussa (10).

Päätöksenteon ontumisen ja suoranaisen heikkouden ohella raatilaiset nostivat ongelmien kuvauksissa ja perusteluissa esille politiikan uskottavuuden heikkenemisen, epäluottamuksen päättäjiin ja avoimen vuoropuhelun puuttumisen suomalaisessa politiikassa. Tiedonsaannin ongelmat, läpinäkyvyyden puute asioiden käsittelyssä sekä kansalaisten kiinnostuksen väheneminen ja passiivisuus toistuivat samoin usein raatilaisten kuvatessa ongelmia ja niiden seurausvaikutuksia. Vaikuttaa siis siltä, että suomalaisten laatuvaatimukset päätöksenteon valmistelusta ja sen avaamisesta julkisuuteen ovat korkealla. Kansalaiset odottavat vilpittöntä, läpinäkyvää ja aidosti kansalaisten parasta tavoittelevaa päätöksentekoa.

Ongelmat voidaan myös jaotella konkreettisiin ja mielikuvaongelmiin. Ensimmäiseen ryhmään kuuluvat esimerkiksi kansanäänestysten vähäinen käyttö, liian vähäinen tiedottaminen, nettivaikuttamisen vähäisyys tai monen äänestäjän nukkuminen vaaleissa. Mielikuvaongelmia ovat puolestaan esimerkiksi eduskunnan toimiminen vain hallituksen kumileimasimena, korruptio EU:n virkahallinnossa, konsulttien käyttö päätöksenteon valmistelussa tai asioiden valmistelun läpinäkyttömyys eduskunnassa.

Otakantaa.fi-sivustolla runsas sata henkilöä osallistui Kansalaiset demokratiaa kehittämässä -teemalla äänestykseen kuvatuista demokratian ongelmista. Eniten ääniä saivat eduskunnassa asioiden valmistelun läpinäkyttömyys ja vaikeaselkoisuus (20 %), kansanäänestyksen vähäinen käyttö (12 %) sekä kuilu äänestäjien ja päättäjien välillä (12 %).

Ratkaisuehdotukset demokratian ongelmiin

Kansalaisraadın toisessa kokoontumisessa ratkaisuehdotuksia ideoitaessa raatilaisia kehoitettiin luovaan ja rohkeaan ajatteluun sekä laatimaan joko ”realistisia” eli lyhyellä aikavälillä helposti toteutettavia tai ”innovatiivisia” eli pidemmällä aikavälillä toteutettavia suurimittaisempia ratkaisuja. Raatiin osallistuneet kansalaiset esittivät erilaisia ja eritasoisia ratkaisuja heidän itsensä esiin nostamiin ongelmiin. Kaikkiaan raati tuotti 12:een ongelmaan 20 hyvin erilaista ratkaisuehdotusta (ks. liite)². Joukossa on sekä innovatiivisia ehdotuksia, kuten äänestysvelvollisuuden käyttöönotto (11b) että realistisia ehdotuksia, kuten olemassa olevan kansalaisaloitejärjestelmän parantaminen (1b). On myös nähtävissä, että osa ehdotuksista

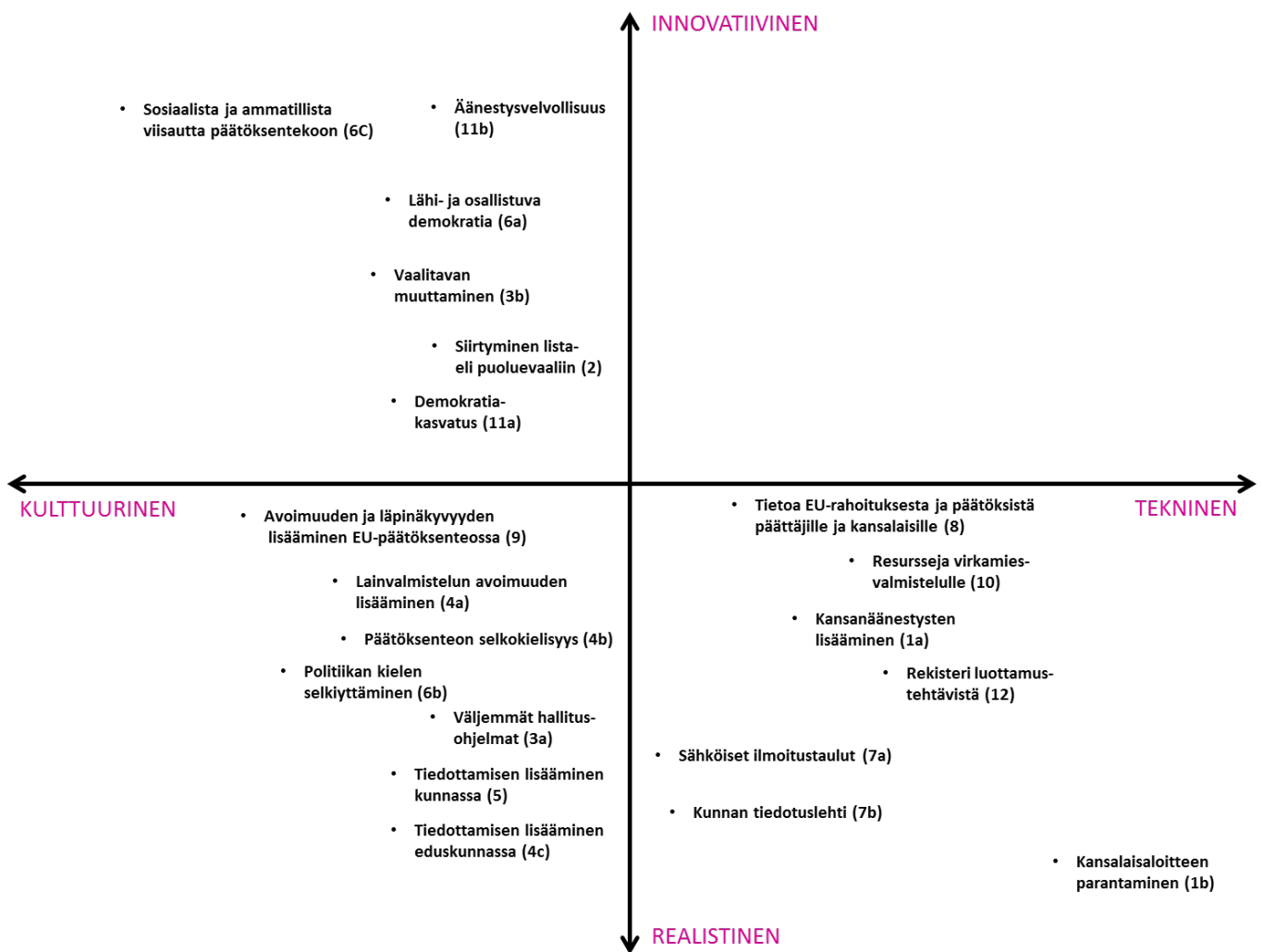
1 Suoran demokratian mallissa kansalaiset päättävät asioista suoraan, esimerkiksi kansanäänestyksillä. Edustuksellisessa demokratiassa kansalaiset valitsevat vapailla vaaleilla päätöksentekijät keskuudestaan. Deliberatiivisen demokratian mallissa kansalaisten on oltava mukana vaikuttamassa päätöksentekoon.

2 Joissain tapauksissa fasilitaattoreilla olisi ollut vara haastaa ryhmää pohtimaan ratkaisuehdotustaan pidemmällekin. Ratkaisuehdotusten laatiminen varsin tiiviissä aikataulussa oli ryhmän fasilitaattoreille varsin vaativa tehtävä.

on luonteeltaan teknisiä parannuksia, kuten esimerkiksi luottamustehtäviä koskevan rekisterin perustaminen (12), osa pikemminkin kulttuurisia (tai asenteellisia) muutosvaatimuksia, kuten esimerkiksi politiikan kielen selkiyttäminen (6b).

Lukijaa helpottaaksemme olemme sijoittaneet raatilaisten esittämät ehdotukset ”ratkaisuvaruuteen”, jonka koordinaatteina ovat edellä mainitut realistinen–innovatiivinen ja tekninen–kulttuurinen. Jälkimmäisellä koordinaattiparilla ratkaisuehdotukset on sijoitettu sen mukaan, miten ne ilmentävät suomalaista poliittista päätöksentekotapaa, päätöksentekokulttuuria ja konkreettisia käytännön toimenpiteitä.

KUVA 3. Raatilaisten esittämät ratkaisuehdotukset sijoitettuna ratkaisuvaruuteen

Esitykset jakautuivat varsin tasaisesti kolmeen ulottuvuuteen. Realistisia ja teknisesti ratkaistavia ehdotuksia oli seitsemän kappaletta. Helpoiten toteutettavia asioita ovat kansalaisaloitteen parantaminen, tiedotuksen lisääminen ja luottamushenkilörekisterin perustaminen ja ylläpitäminen. Toki ne vaativat resursointia. Kansanäänestysten lisääminen on innovatiivisempi ehdotus, koska Suomessa on suhteellisen vähän kokemusta toimivista äänestyskäytännöistä. EU-tiedotuksen lisäämisessä hankalinta lienee tiedon paketoiminen niin, että se on kansalaisten ja päättäjien ”hallittavissa” ja että kiinnostus tietoa kohtaan säilyy. Virkamiesvalmistelun resurssien lisääminen vastapainoksi konsulttien käytölle kunnissa on mielenkiintoinen ehdotus, koska raadissa nousi eri yhteyksissä vahvasti esille päätöksenteon liiallinen virkamiesvaltaisuus. Yleisestikin on Suomessa todettu, että meillä on riittävä ja pätevä virkamieskoneisto.

Tärkeimpänä pidettyyn ongelmaan eli kansanäänestyksen puutteelliseen käyttöön esitettiin kaksikin eri ratkaisuehdosta. Kansanäänestyksen lisääminen (1a) -ehdotuksessa suositellaan kansanäänestyksen laajempaa käyttöä kunta-, valtio- ja EU-tasolla sekä kansanäänestyksen yksinkertaistamista selkein pelisäännöin ja äänestykseen velvoittavin raja-arvoin. Kansalaisaloitteen parantaminen (1b) -ehdotuksessa suositellaan kansalaisaloitteen kehittämistä siten, äänestäjät voisivat ”peukuttamalla” ilmaista aloitteen (esimerkiksi turkistarhauksen kieltävän lakiehdotuksen) kannatuksen lisäksi myös vastustuksensa, jotta ehdotusten takana olevan kannatuksen suhteellinen laajuus tätä kautta välittyisi julkisuuteen. Kumpikin ehdotus on varsin realistisesti toteutettavissa. Kummassakaan aiheeseen liittyvässä suosituksessa ei ehdotettu kansanäänestyksen sitovuutta, mutta sen sijaan niissä ehdotetaan uudenlaisia keinoja kansanäänestysten lisäämiseksi ja niiden toteuttamiseksi kustannustehokkaasti. Keskeisenä keinona nähtiin äänestysten kytkeminen normaalien (kunnallis-, eduskunta-, presidentin ja EU-) vaalien yhteyteen, tuoden niihin poliittisia valintoja konkretisoivia kysymyksiä ja samalla uutta innostusta äänestämiseen ja poliittiseen vaikuttamiseen. Olisikin perusteltua ottaa ehdotukset huomioon esimerkiksi kuntalain valmistelussa, jossa voidaan vaikuttaa kuntien tapaan toteuttaa kansanäänestyksiä.

Realistisia mutta uutta poliittista ja virkamieskulttuuria vaativia ehdotuksia tehtiin seitsemän kappaletta. Tiedon lisääminen kunnissa ja eduskunnassa vaativat asennemuutosta. Teknisesti ne on helppo toteuttaa. Hallitusohjelmien väljentäminen tarkoittaisi paluuta aikaisempaan käytäntöön. Yksityiskohtaiset ja sitoviksi koetut hallitusohjelmat ovat suhteellisen uusi ilmiö, jonka taustalla on poliittisen luottamuksen puutetta. Päätöksenteon selkokielisyys ja politiikan kielen selkiyttäminen olisivat iso muutos nykytilanteeseen verrattuna. Poliitikalla ja virkahallinnolla on oma ammattikielensä, jargoninsa, jonka muuttaminen ei ole helppoa. Se on juurtunut syvälle hallinnon ja politiikan rakenteisiin ja käytänteisiin. Lainvalmistelun avoimuuden lisääminen vaatii niin ikään asenteiden ja kulttuurin muuttamista. Suomessa on ollut vallalla käytäntö, että keskeneräisistä asioista ei puhuta. Meiltä puuttuvat myös toimivat käytännöt valmistelun avaamiseen. Paljon opittavaa olisi myös kansalaisilla, koska emme ole oppineet ja tottuneet perehtymään ja vaikuttamaan valmis-teilla oleviin asioihin. Uudistus syventäisi toteutuessaan merkittävästi suomalaista demokratiaa. Vielä suurempi muutos olisi avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisääminen EU:n päätöksenteossa. Siellä sekoittuvat keskenään erilaiset eurooppalaiset päätöksenteon kulttuurit ja virkamieshallinnon traditiot. Niiden muuttaminen vaatii todellista tahtoa ja edellyttää laajaa uudelleen-koulutusta.

Kolmas ulottuvuus ovat ehdotukset (kuusi kappaletta), jotka ovat innovatiivisia, suomalaisittain jopa radikaaleja, ja jotka vaativat isoa asenne- ja kulttuurimuutosta. Osa näistä ratkaisuehdotuksista ei siten ole suoraan toteutettavissa, vaan ne ovat pikemminkin jatkokehittelyä vaativia ideoita. Demokratiakasvatus ei ole ollut suomalaisissa kouluissa pitkään aikaan keskeisessä asemassa. Vaalitavan muuttaminen vaatii puolueilta yhteisymmärrystä ja puoluetaktisten näkökohtien ylittämistä, mikä ei ole koskaan helppoa. Listavaaliin siirtyminen mullistaisi ehdokasasettelun ja muuttaisi äänestyskäyttäytymistä. Ovatko kansalaiset ja puolueet tähän valmiita? Lähi- ja osallistuvan demokratian lisääminen on tähän asti kaatunut vallanpitäjien vastustukseen. Valtaa ei ole haluttu luovuttaa kansalaisille. Äänestysvelvollisuuden käyttöönotto olisi jo suorastaan mullistava muutos. Raikkaita ja rohkeita ehdotuksia, joista olisi tärkeää keskustella. Kaikkein vaikeimmin toteutettava muutos olisi sosiaalisen ja ammatillisen viisauden lisääminen päätöksenteossa, koska viisauden yhteispitävä määrittely ei ole ihan helppoa.

Radikaalilla tavalla teknisesti innovatiivisia ratkaisuehdotuksia ei esitetty. Tämä voi viestiä siitä, että poliittisen järjestelmän suuret haasteet ovat sittenkin muilla tavoin kuin teknisesti ratkaistavissa. Toisaalta kysymys voi olla siitä, että poliittinen järjestelmä on niin vaikeaselkoinen, että selkeästi innovatiivisia ja teknisesti toteutettavia ratkaisuehdotuksia on ollut vaikea löytää.

Otakantaa.fi-palvelussa eniten kannatusta saivat ehdotukset demokratiakasvatuksen lisäämisestä yhtenä ratkaisuna alhaiseen äänestysprosenttiin sekä avoimuuden ja selkokielisen tiedotuksen lisäämisestä EU:n toiminnassa ja rahojen käytössä. Muutenkin politiikan kielen selkeyttäminen ja avoimuuden lisääminen saivat selkeän tuen. Ratkaisuehdotuksia kommentoitiin ja niistä äänestettiin toisella kierroksella hyvin vähän.

4 Johtopäätökset

Demokratian ongelmiin ideoiduille ratkaisuehdotuksille on yhteistä kansalaisten osallistumisen ja vaikuttamisen tukeminen eri näkökulmista. Ratkaisuehdotuksista esimerkiksi kansanäänestysten lisääminen sekä kansalaisaloitteen parantaminen kiinnittävät huomiota kansalaisten aktiiviseen rooliin demokraattisesti toimivassa yhteiskunnassa. Mahdollisuus aktiivisen roolin haltuunottoon edellyttää sekä tiedotuskanavien luomiseen tähtäviä konkreettisia toimenpiteitä, kuten sähköinen ilmoitustaulu että demokraattiseen päätöksentekoon liittyvän tiedotuksen toteuttamista ymmärrettävässä muodossa, mihin päätöksenteon selkokieliyseyshdotuksella pyritään. Poliitiikan ja virkahallinnon ammattikielen kääntäminen kansalaisille ymmärrettävään muotoon on demokratian peruslähtökohtia. Demokraattisessa toiminnassa ymmärrettävyys ei kiteydy pelkästään käytettävään kieleen, vaan myös päätöksenteon prosessien avoimuuteen ja läpinäkyvyyteen kuntien, eduskunnan ja EU:n päätöksissä. Niin kunnille, eduskunnalle kuin EU-tason päätöksille ehdotetaan tiedottamisen lisäämistä käsiteltävistä asioista. Organisaatiotason lisäksi avoimuus katsotaan tärkeäksi myös henkilötasolla. Luottamustehtävistä pidettävällä rekisterillä tavoitellaan luottamuksen lisääntymistä demokraattisesti valittujen edustajien ja kansalaisten välillä.

Avoimmella tiedotuksella ja toiminnan läpinäkyvyydellä voidaan poistaa monia demokratian ongelmia. Osa demokratian ongelmista ei kuitenkaan poistu ilman nykyisen demokraattisen järjestelmän rakenteellisia muutoksia. Sosiaalisella ja ammatillisella viisaudella pyritään parantamaan demokraattisen päätöksenteon perustana olevaa asiantuntemusta. Ehdotukset väljemmistä hallitusohjelmista sekä siirtyminen lista- eli puoluevaaliin ilmentävät perinteisten toimintamallien kaipaavan uudistuksia. Demokraattiseen järjestelmään sisältyvien epäkohtien korjaamisessa ei tule väheksyä kansalaisten ehdotuksia, koska tällöin kansalaisten äänen kuulemiseen perustuva toiminta rappeuttaa omia perustuksiaan. Demokratian ongelmat peilaavat viime kädessä suhtautumista kansalaisten äänen kuulemiseen ja arvostamiseen.

Kansalaisten kiinnostus osallistua keskusteluun suomalaisen demokratian kehittämistä Otakantaa.fi-sivustolla oli erittäin laimeaa. Tämä voi johtua monista tekijöistä. Kansalaiset eivät ole oivaltaneet tai eivät usko siihen, että osallistumisella kansalaiskeskusteluun voisi olla todellista merkitystä. Mikäli ihmisille välittyy kuva, että osallistumisprosessi ei selvästi kytkeydy poliittiseen päätöksentekoon, vapaa-aikaa ei haluta käyttää poliittisen järjestelmän kysymysten pohtimiseen. Suomalaiset myös pitävät demokratian tilaa hyvänä, jolloin demokratian kehittämistä ei ehkä koeta kovin tärkeäksi tai kiinnostavaksi asiaksi. Poliittinen järjestelmä ja sen parantaminen on aiheena abstrakti. Siihen on vaikea löytää tarttumapintaa omien arkikokemusten kautta. Suomessa ei ole myöskään totuttu siihen, että kadunmiehet tai naiset pääsevät vakavasti ja varteenotettavasti keskustelemaan poliittisen järjestelmämme tulevaisuudesta. Traditio puuttuu. Mikäli demokratiakasvatuksen syväkyntöä ei tehdä kouluissa, muutosta ei ole odotettavissakaan. Lisäksi Otakantaa.fi-sivusto ei nykyiseltä rakenteeltaan ja käytettävyydeltään tarjoa riittäviä puitteita tehokkaaseen demokratiakeskusteluun, sillä keskustelut ja äänestykset ovat hankalasti löydettävissä. Sivuston käytettävyyttä tulisikin jatkossa parantaa.

Demokratiaselonteossa olisi hyvä tilaisuus ottaa kantaa kansalaisraadin ehdotusten toteuttamismahdollisuuksiin ja näin osoittaa, että suomalaista demokratiaa voidaan kehittää. Ajatuksia ja ehdotuksia on useita jatkokehitettäväksi jo tämän työskentelyn pohjalta. Jatkossa raatimetodin kokeilua voisi testata ideointityökalun sijaan myös päätöksenteon arviointityökaluna. Kansalaisraadit voisivat esimerkiksi esittää kannanottonsa kansalaisaloitteisiin, kansanäänestyksiin tai vaikkapa pormestarivaalien kandidaatteihin, jolloin poliittinen relevanssi olisi taattu. Hankkeesta saadut kokemukset ja raatilaisilta tullut positiivinen palaute prosessista antavat rohkaisevan kuvan siitä, että kansalaisraadeilla on selvä funktio poliittisen kiinnostuksen herättäjänä ja kansalaisten poliittisten vaikutusmahdollisuuksien lisääjänä.

LÄHTEET

Oikeusministeriö (2010). Periaatepäätös demokratian edistämisestä Suomessa. Mietintöjä ja lausuntoja 17/2010.

Raisio H, Vartiainen P (2011) Osallistumisen illuusiosta aitoon vaikuttamiseen. Deliberatiivisesta demokratiasta ja kansalaisraatien toteuttamisesta Suomessa. Suomen Kuntaliitto. Helsinki.

Hankkeen väliraportit

Kansalaisnäkökulma suomalaisen demokratian tilaan, ongelmiin ja ratkaisuihin. Väliraportti: Kansalaisraadin 1. kokoontuminen 8.6.2013 – Suomalaisen demokratian tila ja ongelmat. Koostanut Mika Saastamoinen. Kuluttajatutkimuskeskus.

Kansalaisnäkökulma suomalaisen demokratian tilaan, ongelmiin ja ratkaisuihin. Väliraportti: Kansalaisraadin 2. kokoontuminen 14.9.2013 – Ratkaisuehdotukset suomalaisen demokratian ongelmiin. Koostaneet Liisa Peura-Kapanen, Helena Tuorila ja Aaro Harju. Kuluttajatutkimuskeskus.

Raportit löytyvät osoitteesta http://www.ncrc.fi/tutkimus/kestava_elinymparisto/kansalaisnakokulma_suomalaiseen_demokratiaan

LIITE: Tiivistelmä suomalaisen demokratian ongelmista ja ratkaisuksista (yksityiskohtaiset kuvaukset ja perustelut löytyvät väliraporteista)

ONGELMA	Ongelman kuvaus & perustelut	Ratkaisuehdotukset & perustelut
1. Kansanäänestyksen vähäinen käyttö	Poliitikot kuvittelevat, että heillä on avoin valtakirja tehdä millaisia päätöksiä vain kuulematta kansalaisia. Äänestysaktiivisuus jatkaa laskua.	1a. Kansanäänestysten lisääminen. Kansanäänestyksen kytkeminen kunnallis-, eduskunta-, presidentin ja EU-vaaleihin. Mahdollisuuksien mukaan sähköinen äänestys. Raja-arvot milloin äänestys pakko järjestää. Nostaa äänestysaktiivisuutta, riskinä populismi. 1b. Kansalaisaloitteen parantaminen. Äänestäjät ilmaisevat sekä kannatuksen että vastustuksen aloitteeseen. Parannettu versio kansalaisaloitteesta lisää kiinnostusta, on kevyt toteuttaa.
2. Ryhmäkuri	Edustajaa estetään toimimasta arvomaailmansa ja lupaustensa mukaisesti. Ajankohtainen kunta- ja soteuudistuksen myötä. Laskee äänestysintoa ja politiikan kiinnostavuutta.	2. Siirtyminen lista- eli puoluevaaliin. Siirrytään listavaaliin eli äänestetään puolueen tai valitsijajyhdistyksen koko listaa. Halutessaan voi äänestää myös listalla olevaa ehdokasta. Edellyttää vaalilain ja vaalijärjestelmän muuttamista ja myös puolueiden sisäisten pelisääntöjen ja ehdokasasettelun uudistamista. Selkeyttää vaaliasetelmaa, poliittisia vaihtoehtoja ja ryhmien työskentelyä.
3. Eduskunta on hallituksen (ja virkamiesten) kumileimasin	Kansanedustajat joutuvat hyväksymään hallituksen päätökset eikä oppositiolla ole roolia. Eduskunta ei käytä ylintä päätösvaltaa (vrt. perustuslaki). Kansanedustajien tietotaito ja harkintavalta jää hyödyntämättä. Mm. demokratian uskottavuus kärsii; jatkuva ”poliittinen peli” vie huomion.	3a. Väljemmät hallitusohjelmat. Toisi enemmän keskustelua ja vaihtoehtoja eduskuntaan ja pelivaraa muutoksiin. Poliittinen kulttuuri muuttuu keskustelevammaksi; oppositio voisi olla joissakin tapauksessa yhteistyössä hallituksen kanssa. Kielteisenä vaikutuksena päätöksenteon hidastuminen ja hankaloituminen. 3b. Vaalitavan muuttaminen. Koko Suomi vaalipiiriksi, 3 ääntä/äänestäjä, henkilövaali, ei D’Hondtin järjestelmää. Edellyttää vaalilain muuttamista. Toisi muutosta puoluekenttään ja aktivoisi nukkuvia.

<p>4. Eduskunnassa asioiden valmistelun läpinäkyväisyys ja vaikeaselkoisuus</p>	<p>Kansalaiset eivät pääse seuraamaan valmistelun edistymistä tai perusteluja. Sekä kansanedustajien että kansalaisten vaikea ymmärtää monimutkaisia asioita. Asioiden valmisteluun ei voi ottaa kantaa. Kansalaiset eivät kykene arvioimaan päätöksiä eivätkä kansanedustajat päätösten seurauksia.</p>	<p>4a. Lainvalmistelun avoimuuden lisääminen. Lakien valmistelu enemmän avoimeksi, selkokieliseksi ja visuaaliseksi. Kansalaisraatien hyödyntäminen valmistelutyössä tietoa välittävänä tahona. Julkinen listaus lobbareista ja lausunnonantajista, jotka osallistuneet asian valmisteluun. Avoimuus lisäksi ”nukkuvien” kiinnostusta.</p> <p>4b. Päätöksenteon selkokielisyys. Asioiden valmistelu ja päätökset selkokielisiksi, sillä päätösten ymmärtäminen ja seurausten huomioiminen hankalia. ”Kansalaisasiamies” suomentamaan. Työtä hoitamaan erillinen toimisto. Ymmärrys politiikan asioista lisääntyy, laskee kynnystä ottaa niistä selvää.</p> <p>4c. Tiedottamisen lisääminen eduskunnassa. Tietoa päätöksenteon vaiheista. Sivusto, josta voi seurata, mitä asioita on käsitelty ja missä vaiheessa.</p>
<p>5. Nettivaikuttaminen liian vähäistä</p>	<p>Nykyteknologiaa ei käytetä riittävästi hyväksi; olemassa olevia kanavia ei tunneta. Koskee erityisesti nuoria, jotka ovat vähän kiinnostuneita poliittisesta vaikuttamisesta ja äänestämisestä.</p>	<p>5. Tiedottamisen lisääminen. Käyttäjystävällisten (viranomais)sivujen rakentaminen, sosiaalisen median hyödyntäminen, mainostaminen esim. esitteiden avulla. Tunnistautumista tulee helpottaa, kaikille laajakaista, informaatiota nuorille. Aktivoi nuoria, on halpaa.</p>
<p>6. Kuilu äänestäjien ja päättäjien välillä</p>	<p>Poliitikot vieraantuneet tavallisesta elämästä eivätkä ymmärrä, miten päätökset konkretisoituvat ihmisten arjessa. Kansalaiset tyytymättömiä ratkaisuihin eivätkä luota poliitikkojen puheisiin. Valta keskittynyt ja uusi poliitikko kehittyy pian järjestelmän kaltaiseksi.</p>	<p>6a. Lähi- ja osallistuva demokratia. Saadaan aitoja kohtaamisia kansan ja poliitikkojen välille. Käyttöön esim. kansanäänestykset, päätösvallan siirto kaupunginosaan/kyliin, kansalaisraadit, kansalais- ja kuntalaisaloitteet. Edellyttää laki- ja asennemuutosta, koulutusta, resursointia ja aktiivisia kansalaisia. Vahvistaa demokratiaa.</p> <p>6b. Politiikan kielen selkiyttäminen. Julkisen kielenkäytön yksinkertaistaminen ja kansalaisten hyödyntäminen esim. palkkaamalla tavallisia kansalaisia lukemaan ja kommentoimaan lakeja. Edellyttää asenteiden muokkausta poliitikoissa ja virkamiehissä. Lisää luottamusta, kuilu kapenisi, äänestysaktiivisuus lisääntyy.</p>

		6c. Sosiaalista ja ammatillista viisautta päätöksentekoon. Alaan liittyviä tietäjiä ja osajia kuultava päätöksenteon valmistelussa. Myös tutkimuksia hyödynnettävä paremmin päätöksenteossa. Poliitiikan kielen kirkastuminen.
7. Tiedottaminen	Tiedon läpinäkyvyys ei toteudu kunnissa ennen/jälkeen päätöksenteon. Avoimen päätöksenteon puuttuminen estää dialogin; kapulakielisiä päätöksiä vaikea tulkita.	7a. Sähköiset ilmoitustaulut. Uudenlainen selkokielineen, reaaliaikainen ja innovatiivinen tiedotuskanava keskeisellä paikalla kunnassa. Tiedonsaannin helpottuminen internetin ulkopuolella oleville. 7b. Kunnan tiedotuslehti. Tietoa käsiteltävänä olevista asioista ja kunnan palveluista. Lisää kiinnostusta kunnan asioista.
8. EU-päätösten kritiikin hyväksyminen	Suomen etujen vastaiset ja merkityksettömät päätökset mallioppilas-pohjalta. Syö resursseja tärkeämmiltä asioilta.	8. Tietoa EU-rahoituksesta ja päätöksistä päättäjille ja kansalaisille. Selkokielistä tietoa rahojen hyödyntämisestä ja saatavuudesta. Rahoituksen maksimaalinen hyödyntäminen pienissä ja isoissa asioissa. Eduskuntaan kerran kuussa EU-asioiden käsittelypäivät. Konkreettiset selvitykset EU-rahojen käytöstä; tiedottaminen laajasti.
9. Korruptio EU:n virkahallinnossa	Huonoja päätöksiä, rahankulua ja oman edun tavoittelua. Taustalla mm. lobbausjärjestelmä, hallintobyrokraatia ja epäselvät valtasuhteet ja läpinäkyvyyden puute. Kansalaiset tietämättömiä eikä kansalaisten ääni kuulu.	9. Avoimuuden ja läpinäkyvyyden lisääminen EU-päätöksenteossa. Toiminta raportoitava yksityiskohtaisemmin. Edellyttää uudenlaisten toimintatapojen omaksumista päätöksenteossa. Kitkee korruptiota päätöksenteosta.
10. Konsulttien liiallinen käyttö päätöksenteon valmistelussa	Kuntapäättäjät ajattelevat ulkopuolisen tahon olevan objektiivisempi ja asiantuntevampi kuin kunnan omat viranhaltijavalmistelijat. Suppea ryhmä antaa toimeksiannon, missä ohjailun vaara. Johtanut resurssien hukkakäyttöön ja asioiden valmistelun kaventumiseen kunnissa.	10. Resursseja virkamiesvalmistelulle. Enemmän virkavastuuta asioiden valmisteluun, lisää kunnan eri sektoreiden tiimi- ja yhteistyötä sekä virkamiesyhteistyötä yli kuntarajojen. Kuntaliiton konsulttipalvelujen käytön lisääminen, tiedotuksen lisääminen ja selkeiden 'pelisääntöjen' luominen konsulttityön hankintapäätöksistä kunnissa.

<p>11. Vaaleissa nukkuminen (alhainen äänestysprosentti)</p>	<p>Demokratia ei toteudu, jos äänestysprosentti on alhainen ja koko ajan laskeva. Lisää populismia; heikompiosaiset ryhmät kärsivät, koska eivät saa edustajia ajamaan etujaan.</p>	<p>11a. Demokratiakasvatus. Kasvatusta asioiden käsittelyyn ja päättämiseen jo varhaiskasvatuksessa; opetusta toisella asteella. Lasten ja nuorten mielipiteillä oltava vaikutus päätöksiin. Opettajien koulutus ja asennekasvatus; järjestöt ja puolueet tutuiksi koulussa.</p> <p>11b. Äänestysvelvollisuus. Velvoite äänestää vaaleissa joko sanktioiden tai porkkanoiden avulla. Edellyttää lakimuutosta ja muutosta opetuksessa. Demokratian syveneminen ja dialogin lisääntyminen politiikassa.</p>
<p>12. Edustajilla liian monta luottamustehtävää</p>	<p>Samoilla henkilöillä liian monia luottamustehtäviä aiheuttaa sen, että asioihin perehtyminen kärsii ja jääviysoongelmat lisääntyvät. Poliitikasta puuttuu tuoreita ajatuksia ja kiinnostus politiikkaan laskee.</p>	<p>12. Rekisteri luottamustehtävistä. Ehdokkaiden tulee kirjata luottamustehtävänsä kunnan ylläpitämään rekisteriin. Lisää läpinäkyvyyttä ja tuo ehdokkaan asiantuntemuksen esille. Kielteistä "Isoveli" valvoo -kulttuuri.</p>

